

KISS GY. CSABA

Séta Krakkóban

Az utak a Főtérre vezetnek. Napközben kereszttűsétálva rajta biztosan találkozunk ismerőssel. Nemcsak a nevezetes látnivalók sorakoznak itt, a Posztócsarnoktól kezdve a szebbnél szebb palotákig és a Miasszonyunk templomáig, hanem erre van a legtöbb közép-európai hangulatú kávéház, könyvesbolt is, a mellékutcákban elegáns üzletek (azt hiszem, ugyancsak csodálkoznék, aki utoljára a nyolcvanas évek elején-közepén járt erre), nincs messze az egyetem, kőhajításnyira a szerkesztőségek. Igen, az az embernek az érzése, Krakkóban minden közel van, a belvárosban legjobb az apostolok lován közlekedni.

És persze akármerre pillant az ember: a kézfelfogható múlt. Magáról a Főtérről, mondhatjuk akár régies magyarsággal Nagypiacnak (szó szerint valami efféle jelent a Rynek Główny kifejezés) is, egész könyvet lehetni írni. Hiszen a lengyel történelem egyik fontos helyszíne, a folyamatosságot jelenti, a régi dicsőség századainak fővárosi ragyogását. Még abból is kerekednék tanulmány, ha valaki ennek a pompás térnek a magyar vonatkozásait óhajtaná bemutatni. Kezddhetné mondjuk a Posztócsarnok előtt álló kis kerek, kupolás Szent Adalbert-templommal, amelynek őseben a hagyomány szerint a mi István királyunkat bértáló szent maga is prédikált; de folytathatná a nevezetes Wierzynek-házzal, ahol 1364-ben a cseh IV. Károly, a lengyel Nagy Kázmér és a magyar Nagy Lajos a „visegrádi gondolatot” szötte tovább a tehetős krakkói polgár lakomáján; és azt is ellenőriznie kellene, hogy a Mária-templom egyik harangján megtalálható-e még a kassai Gál János harangöntőmesterre utaló J. és G. betű. Amikor pedig óránként megszólal a toronyból a jellegzetes kürtszó, hajdani kapcsolataink természetességére, mindennapiságára gondolhatunk, hiszen Krakkó legendáriumának ezt a fontos elemét lengyelül „hejnał”-nak hívják, ami köztudomásúan a magyar *hajnal* szóból származik.

Mintha ma nem volnának ilyen természetesek a kapcsolatok. Magyarokkal nemigen lehet találkozni a Főtéren, pedig nem volt olyan régen – gondolom persze én –, amikor sűrűn lehetett magyar szót hallani a Posztócsarnok árkádjai alatt, nem volt ritka vendég

Kiss Gy. Csaba az *Európai Utas* képviseletében a Jagelló Egyetem tanszékén 1995-ben

a magyar egyetemista a Jaszczury diákklubban, találkozóhelynek mi is a Mickiewicz-szobrot jelöltük meg nemegyszer.

Irigylésre méltó a kulturális kínálat is. A múzeumok, a kiállítások, a színházi előadások, a könyvbe-mutatók. Krakkóban mindig történik valami. Újabban visszakapta a város a királyi székesfőváros titulust is, szellemi tekintetben – mondjanak bármit a varsóiak – kétségtől Lengyelország egyik fővárosa. Közép-európai ambíciókkal, ahogy a Nemzetközi Kulturális Központ főtéri székházában halljuk. Hiszen Dél-Lengyelországnak és Krakkónak ebben a térségben lehet szerepe, ebbe az irányba mutat a hagyomány is, Prága, Bécs, Pozsony és Budapest felé. Erre keresik a kapcsolatokat, itt remélnék partnereket. Az egyetemek, a művelődési intézmények, a tudományos műhelyek (nemrégiben újjátotta meg tevékenységét az itteni Tudós Társaság, amelyik hosszú időn keresztül az egyetlen tudományos akadémia volt lengyel földön), a művészeti szövetségek.

Az egyetemen évek óta van már magyar tanszék, Ziejka prorektor úr örömmel újságolta, hogy hamarosan új épületben, tágasabb helyen folytathatják munkájukat. Ha van város Lengyelországban, ahol sok értékes anyagot találhat a magyar történelem és kultúra iránt érdeklődő, akkor Krakkó bizonyosan az. Mennyi minden lehet még a levéltárakban; rengeteg csemege filológusoknak. Remélhető, hogy a magyar szakos hallgatóknak lesz módjuk elmélyedni a magyar filológiában. Persze ehhez számos kedvező körülményre

Nagy László Kálmán, a magyar tanszék vezetője. Az *Európai Utas* bemutatkozik a diákoknak, 2008

van szükség, az oktatókon kívül magyarországi ösztöndíjakra és megfelelő számú magyar könyvre is. (...)

A *Tygodnik Powszechny* szerkesztőségében jó óra hosszát kell válaszolnom a magyarországi helyzetet firtató kérdésekre. Ez az a katolikus hetilap, amely évtizedeken keresztül Közép-Európa egyetlen független kulturális orgánuma volt, a demokratikus gondolat fontos szócsöve. Az a furcsa érzésem, hogy ismét úgy néznek Magyarországra, mint valamikor a hetvenes években: figyelvén a kommunista reformok viszonylagos előnyeit. Amikor elmondom, hogy szerintem a nómenklatúra fiatalabb nemzedékéből lettek a kapitalisták, hogy a Kádár-korszak gazdasági érdekcsoportjai megtartották befolyásukat, savanyú mosoly jelenik meg az arcukon; mintha Lengyelországról beszélnék, jegyzik meg. Tőlem kérdezik, merre tart Magyarország. Szerettem volna valami vigasztalót mondani nekik, mert effélét vártak, de nem állt rá a szám a füllentésre.

Akit én szeretnék tüzetesebben kérdezni arról, hogy mi történt Lengyelországban, az Stefan Wilkanowicz, régi barátunk (itt volt az MDF első országos gyűlésén is), a *Znak* című havi folyóirat főszerkesztője; csak rövid percekre tudunk szót váltani: magyarázza, hogy alaposan elemezni kell mindazt, ami 1990-től kezdve történt, hol tévesztett utat a Szolidaritás bázisán születő nagy ellenzéki mozgalom. Kiadójának vezetője, Henryk Woźniakowski tájékoztat bennünket a cég munkájáról. A krakkói Znak Kiadó (a kommunizmus alatt szintén egy független fórum) a lengyel szellemi termés javából jelentet meg műveket, megmaradt katolikus arcéle is, és ügyelnek az üzleti szempontra: a Főtértől macskaugrásnyira található exkluzív könyvesboltjuk.

Amihez kevés a séta, az az alaposabb mérleg elkészítése. Kiábrándult-e Lengyelország, hogyan gondolkodik a kisember (a vallásos, a patrióta) a poszt-kommunista világról? Miképpen vélekednek az értelmiségiek, a műveltségükre oly sokat adó krakkóiak a most kormányzó pártokról, az ország helyzetéről? Bizonyára kevés az egyértelmű válasz; ma nem lehet úgy választani, mint 1980-ban vagy a Jaruzelski-féle hadiállapot idején. Mindenesetre a terhek, amelyeket elhordtak, igen komolyak voltak. Sokan valószínűleg belerokkantak, elvesztették a reményeiket. Mégis, mintha valamelyest optimistábbak volnának, mint mi. Kevesebb volna a deviancia, mentálisan jobb állapotban volna a lengyel társadalom, mint a miénk? Nem tudom. Fiatalabbnak mindenképpen fiatalabb. Hogy meggyőződünk róla, ahhoz elég kétszer keresztül-sétálni a Főtéren. Ahová mindig visszatér az ember. Napjában többször is át kell vágni rajta; lehet, hogy öntudatlanul ejtjük útba megint, mintha különös vonzást gyakorolna a városban kószálóra. Talán nem vagyunk hozzászokva. Budapestnek, ennek a részekből összetoldott városnak tulajdonképpen nincs főtere. A krakkói Nagypiac azonban igazi főtér, betölti a fórum, az agóra funkcióját is; itt találkoznak az emberek, ügyeiket intézik, összejönnek.

Sokszor eszembe jutott, a századok alatt hány magyar koptatta köveit; magam is egy hosszú-hosszú sor egyik tagja vagyok. 1995 januárja után még otthonosabban járhatunk erre: nagy elődünk, Balassi Bálint megkapta emléktábláját a főtéri Kosfejes házon.

Európai Utas, 18. sz. 1995/1.